

Algemene toelichting ESR 2010

1. [Algemene context van de ESR-herziening](#)
2. [Nieuwigheden in het ESR 2010](#)

1. Algemene context van de ESR-herziening

1.1 **Beginselen van de nationale rekeningen**

Net als voor de ondernemingen bestaat er voor de landen een boekhouding waarmee hun economische activiteit kan worden gemeten. De principes van de nationale boekhouding sluiten trouwens nauw aan bij die van de bedrijfsboekhouding.

De nationale boekhouding heeft tot doel een maatstaf te bieden voor de economische bedrijvigheid en de diverse aspecten ervan. Daartoe schenkt ze vooral aandacht aan de creatie van vermogen en aan de verdeling en aanwending hiervan. Dit vermogen dat wordt gecreëerd bij de productie van goederen en diensten en onderworpen is aan eigendomsrechten, wordt in monetaire vorm geraamd, waardoor het kan worden geaggregeerd en een synthetisch beeld verschaft van de economische bedrijvigheid, die vanuit verschillende oogpunten kan worden beschouwd.

Het bbp en het bni

Het **bruto binnenlands product (bbp)** is de meest gehanteerde indicator van de productietransacties in een land over een bepaalde periode (jaar of kwartaal). Het bbp raamt de waarde van de goederen en diensten die in een land tijdens die periode worden geproduceerd, en wordt beschouwd als de betrouwbaarste en internationaal meest vergelijkbare maatstaf voor de economische bedrijvigheid. De bbp-groei wordt grondig bestudeerd door politici, economen en de pers, zowel in eigen land als in het buitenland. In de Europese Unie (EU) worden het overheidstekort en de overheidsschuld uitgedrukt in procenten bbp, in het kader van de monitoring van het begrotingsbeleid.

Het proces van waardecreatie in een economie kan vanuit drie invalshoeken worden beschouwd: de productie-, de bestedings- en de inkomensbenadering.

Volgens de **productiebenadering** wordt het bbp benaderd aan de hand van het begrip toegevoegde waarde, een maatstaf voor de waarde van alle goederen en diensten die tijdens een periode worden geproduceerd zonder onmiddellijk te worden gebruikt in een productieproces, maar die wel voor finaal gebruik bestemd zijn. Volgens de **bestedingsbenadering** wordt het bbp beschouwd als de som van de uitgaven van de finale gebruikers van goederen en diensten. In deze benadering staat dus de aanwending van het vermogen in de economie op de voorgrond. Volgens de **inkomensbenadering** wordt in het bbp de nadruk gelegd op de verdeling van het inkomen in de economie. De productie creëert immers inkomens voor alle houders van productiefactoren. De inkomensbenadering maakt dus een onderscheid tussen de vergoeding die de werknemers toekomt en de vergoeding voor de houders van de factor kapitaal.

Het bbp meet de binnen het land gecreëerde waarde, ongeacht of de aangewende productiefactoren ingezet of niet-ingezet zijn. Er wordt met andere woorden geen rekening gehouden met het feit dat een deel van die waarde werd gecreëerd door niet-ingezetenen en dat ingezetenen bovendien kunnen hebben bijgedragen tot de waardecreatie in andere landen. Het **bruto nationaal inkomen (bni)** brengt die correcties aan in het bbp : het meet de specifiek door de nationale economische subjecten gecreëerde waarde. Het bni vormt de basis voor de berekening van de bijdragen van de lidstaten aan de EU-begroting in het kader van de vierde middelenbron.

De balansen

Om de economie van een land te begrijpen, is het niet voldoende de transacties van de economische subjecten tijdens het jaar te volgen. Het gedrag van de economische subjecten hangt immers ook af van hun **vermogen**, dat wil zeggen van hun **activa** en hun **schulden**. In de nationale boekhouding wordt ook deze dimensie weergegeven, wat het mogelijk maakt het vermogen te bestuderen en balansen op te stellen volgens een gestandaardiseerde classificatie van economische subjecten die naar institutionele sectoren worden ingedeeld (zie hierna).

De bedrijfstakken en de sectoren

De nationale boekhouding stelt twee mogelijke indelingen van de economische subjecten voor, die ten grondslag liggen aan de vermogenscreatie : de bedrijfstakken en de sectoren.

- om de productieprocessen weer te geven, worden de economische eenheden ingedeeld naar **bedrijfstakken** op basis van de uitgeoefende activiteit. Bijvoorbeeld : de landbouw, diverse takken van de industrie, de bouwnijverheid, verschillende dienstentakken, enz. De classificaties kunnen in mindere of meerdere mate gedetailleerd zijn naargelang van de aangewende gestandaardiseerde nomenclatuur;
- om de productietransacties maar ook de inkomens- en uitgavenstromen, de financiële stromen en de balansen te beschrijven, worden de economische eenheden ingedeeld naar **institutionele sectoren** :
 - de niet-financiële vennootschappen;
 - de financiële instellingen;
 - de overheid;
 - de huishoudens;
 - de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens;
 - de 'rest van de wereld', dat wil zeggen de in het buitenland gevestigde economische eenheden die transacties met ingezetene eenheden verrichten.

1.2 Internationaal kader van de nationale boekhouding : SNA 2008 en ESR 2010

De nationale boekhouding zou niet erg interessant zijn indien elk land ze onafhankelijk en autonoom zou beheren met zijn eigen waarderingsregels, eigen nomenclaturen of boekhoudschema's, enz. De door de verschillende landen gebruikte stelsels voor de nationale rekeningen worden dan ook internationaal geüniformiseerd, om vergelijkingen tussen en de aggregatie van gegevens over uitgestrekte geografische gebieden (regio's, landen, landengroepen) mogelijk te maken.

De meest algemene richtsnoeren ter zake zijn die van het '**System of National Accounts**' (**SNA**). Ze worden gezamenlijk op wereldvlak opgesteld door de Verenigde Naties, het Internationaal Monetair Fonds (IMF), het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen (Eurostat), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Wereldbank.

In overeenstemming met dat kader, maar ook om in te spelen op de meer specifieke behoeften van de EU, heeft Eurostat het '**Europees Stelsel van Rekeningen**' (**ESR**) uitgewerkt, dat een systematische en gedetailleerde beschrijving geeft van de EU-economieën, hun componenten en hun relaties met de andere economieën. Het ESR dient derhalve als centraal referentiekader voor de economische en sociale statistieken van de EU en haar lidstaten.

De internationale stelsels van nationale rekeningen worden periodiek herzien om tegemoet te komen aan de nieuwe statistische behoeften die worden teweeggebracht door de ontwikkeling van de moderne economieën, en om er de methodologische veranderingen in op te nemen. Bij die herzieningen is het vooral belangrijk geleidelijk van de voorgaande op de nieuwe versies over te schakelen en toe te zien op de coherentie met de daarnaast gebruikte handleidingen, met name het betalingsbalanshandboek (Balance of Payments Manual - BPM), de handleiding voor de statistieken van de overheidsfinanciën en de handleiding voor de monetaire en financiële statistieken.

Het herzieningsproces start op het mondiale niveau (het SNA, waarvan nu al de vijfde versie - **SNA 2008** genoemd - van toepassing is sinds de publicatie van het oorspronkelijke stelsel, meer dan vijftig jaar geleden). Vervolgens worden die principes, voor de EU, aangepast aan het ESR-niveau en daarna omgezet in de nationale stelsels, aangezien de tenuitvoerlegging van het ESR verplicht is voor elk van de EU-lidstaten. Het **ESR 2010** is de recentste herziening van het Europees Systeem van Rekeningen, en wordt in september 2014 van kracht.

1.3 Het ESR 2010 en het BPM6

Vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog heeft het IMF, in nauwe samenwerking met zowel andere internationale organisaties (met name Europese) als met de nationale statistische bureaus, richtsnoeren uitgewerkt voor de internationale uniformisering van de betalingsbalansstatistieken. Ze zijn gebundeld in het **betalingsbalanshandboek (BPM – Balance of Payments Manual)**, waarvan de zesde en tot nog toe laatste versie **BPM6** heet.

De analyse van de betalingsbalansen verliep parallel met die voor de nationale rekeningen, zowel op het niveau van het SNA als van het ESR, teneinde een maximale coherentie tussen de binnen- en buitenlandse macro-economische statistieken na te streven.

Net als het ESR 2010 tracht het BPM6 beter de ontwikkelingen in de mondiale economie weer te geven die zich sinds de voorgaande herziening van 1993 hebben voorgedaan : onder meer de mondialisering, de ontwikkeling van financiële innovaties, enz. Het BPM6 toont ook een grotere belangstelling voor de gegevens betreffende de externe vermogenspositie (die de vermogenssituatie van een economie ten opzichte van het buitenland weergeeft).

Concreet zal die nieuwe methodologie tot uiting komen in een aantal herclassificaties tussen rubrieken van de betalingsbalans en in het feit dat al met al het detailniveau ruimer wordt.

De tenuitvoerlegging van het BPM6 in de EU is eveneens gepland tegen september 2014.

2. Nieuwigheden in het ESR 2010

De invoering in 2009 van het nieuwe SNA 2008 vereiste de aanpassing van het ESR 1995, een systeem dat de EU sinds 1996 hanteert en dat gebaseerd is op het voorgaande SNA 1993. De aanpassing van het ESR kreeg formeel gestalte in de [Verordening \(EU\) Nr. 549/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013](#) betreffende het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen in de EU, die het ESR 2010 invoert.

De meeste nieuwigheden in het ESR 2010 weerspiegelen de veranderingen in het SNA 2008; ze werden echter omgezet en verduidelijkt zodat ze beter aangepast zijn aan de realiteit in de EU, met enkele geringe verschillen.

Het komt er telkens op aan de economische en beschrijvende relevantie van het stelsel van nationale rekeningen te verhogen, in deze tijden van snelle economische veranderingen.

Hoewel een volledig onderzoek van de door het ESR 2010 ingevoerde wijzigingen in de stelsels van nationale rekeningen buiten het kader van deze inleidende webpagina valt (die analyse is echter wel te vinden in de nieuwe handleidingen voor de nationale rekeningen en in de Eurostat-documentatie – zie [Nuttige links](#)), is het niettemin mogelijk die wijzigingen in vijf hoofdgroepen in te delen, naargelang ze betrekking hebben op de volgende aspecten :

- de mondialisering van de economie;
- de kenniseconomie;
- de financiële dimensie;
- de overheidsfinanciën;
- de verfijning van de berekeningsmethoden.

Het is uiteraard mogelijk dat bepaalde wijzigingen gelijktijdig betrekking hebben op meer dan één van die groepen.

Op te merken valt dat niet noodzakelijk alle door het ESR 2010 ingevoerde aanpassingen de nationale rekeningen van België beïnvloeden. Het is immers denkbaar dat sommige ervan niet beantwoorden aan de Belgische economische realiteit of dat, om redenen van beschikbaarheid van gegevens, bepaalde aspecten van de methodologie niet stricto sensu kunnen worden uitgevoerd.

2.1 De mondialisering van de economie

Net als het SNA 2008 onderstreept het ESR 2010 dat het belangrijk is de toenemende **mondialisering** van de economie beter in acht te nemen. De mondialisering is immers een dynamisch proces, dat zeer moeilijk te meten is door de statistici, dat de nationale middelen internationaal mobieler en de nationale economieën onderling sterker afhankelijk maakt.

In dat kader werd besloten het principe van de eigendomsoverdracht strikter toe te passen als criterium voor de registratie van transacties.

In de nationale rekeningen heeft die striktere toepassing een invloed op de registratie van drie soorten transacties: 'internationaal maakloonwerk'¹, de post 'onderhoud en herstellingen' en de 'merchanting'². Terwijl de maakloontransacties en de activiteiten inzake 'onderhoud en herstellingen' in het ESR 1995 werden beschouwd als goederenverkeer, ook al gaven ze geen aanleiding tot een eigendomsoverdracht, beschouwt het ESR 2010 ze als dienstenverkeer. Omgekeerd werd de 'merchanting' door het ESR 1995 beschouwd als een dienstentransactie, ook al gaf die aanleiding tot een eigendomsoverdracht, terwijl de nieuwe methodologie die handel als een goederentransactie beschouwt.

Aangezien de Belgische economie wordt gekenmerkt door een hoge openheidsgraad, zullen die wijzigingen een sterke impact hebben op de uitsplitsing van de in- en uitvoercijfers over goederen en diensten in de nationale rekeningen, de betalingsbalansstatistieken en de aanbod- en gebruikstabellen.

2.2 De kenniseconomie

Omdat ze worden beschouwd als een bepalende factor voor de ontwikkeling en de economische welvaart op middellange en lange termijn, besteedden de beleidsmakers en analisten de afgelopen twee decennia veel aandacht aan de uitgaven voor Research & Development (R&D).

Het ESR 1995 rekende die uitgaven tot het intermediair verbruik. Ze werden beschouwd als volledig tijdens het productieproces verbruikte inputs. Niettemin wordt de kennis die voortvloeit uit de R&D-activiteiten, aanhoudend gebruikt in het productieproces. De R&D-resultaten kunnen hun eigenaar dus gedurende verscheidene jaren een economisch voordeel verschaffen, net als gebouwen of machines.

Het ESR 2010 paste zich aan die realiteit aan en behandelt voortaan de uitgaven voor R&D, zowel de aangekochte als de voor eigen rekening ontwikkelde, als bruto-investeringen in vaste activa. Tegen die achtergrond wordt de lijst van de niet-geproduceerde niet-financiële activa uitgebreid door er de R&D-resultaten in op te nemen als 'intellectuele eigendomsrechten'.

Hoewel de gevolgen van dat gewijzigd concept uiteenlopen voor marktproducenten en niet-marktproducenten en naarmate de R&D voor eigen rekening wordt geproduceerd of wordt aangekocht, zal het al met al een opwaartse invloed hebben op verscheidene sleutelmaatstaven van de nationale rekeningen, waaronder het bbp.

¹In het geval van 'internationaal maakloonwerk' voert de onderneming een bewerking uit op goederen die eigendom blijven van de in een ander land gevestigde opdrachtgever.

²De 'merchanting' (driehoekshandel) slaat op de aankoop van een goed door een ingezetene (van de economie die de gegevens verstrekt) aan een niet-ingezetene en op de latere wederverkoop ervan aan een andere niet-ingezetene, zonder dat het desbetreffende goed op het grondgebied van de rapporterende economie komt.

2.3 De financiële dimensie

De financiële sector is, in zijn vele dimensies, een van de sectoren die de afgelopen jaren het snelst veranderingen ondergingen.

Die wijzigingen komen tot uiting in het ESR 2010, enerzijds in de aanpassing en verruiming van het aantal financiële transacties in activa en passiva, en anderzijds in een bijgestelde definitie van de institutionele sectoren.

Wat de financiële transacties betreft, werd bijvoorbeeld het nieuwe instrument 'voorzieningen voor claims in het kader van standaardgaranties' toegevoegd.

Voor de financiële sector werd een verruimde subclassificatie uitgewerkt. Deze laatste wordt trouwens aangepast om een nieuwe subsector 'financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband' te onderscheiden. Deze omvat financiële instellingen die noch financiële intermediaatatie verstrekken, noch financiële hulpdiensten verlenen en waarvan het merendeel van hetzij de activa hetzij de passiva niet op open markten wordt verhandeld. Het gaat bijvoorbeeld om de holdings, die nu duidelijk worden onderscheiden van de hoofdkantoren. Die wijziging zal leiden tot een belangrijke verschuiving van financiële activa en passiva van de sector 'niet-financiële vennootschappen' naar de sector 'financiële instellingen'.

De methode voor de berekening van de 'indirect gemeten diensten van financiële intermediairs' (IGDFI) werd eveneens verfijnd. De IGDFI zijn een boekhoudkundige maatstaf van de diensten die de financiële intermediairs verlenen, en die door hun intermediatiemarge worden gefinancierd. Een aanpassing van de methode om die diensten te ramen, kan het bbp en het bni beïnvloeden.

De meest ingrijpende verandering op financieel gebied betreft de **nieuwe richtsnoeren voor de registratie van de pensioenrechten**. In tegenstelling tot het ESR 1995, dat enkel de particuliere pensioenregelingen met fondsvorming erkende, neemt het ESR 2010 thans alle pensioenstelsels in aanmerking, inclusief de regelingen zonder fondsvorming. De desbetreffende cijfers worden gebundeld in een additionele tabel die vanaf 2017 dient te worden opgemaakt.

2.4 De overheidsfinanciën

Aangezien een goede registratie van de gegevens betreffende de overheidsfinanciën van cruciaal belang is voor onze economieën, verduidelijkt het ESR 2010 - overeenkomstig het SNA 2008 - verscheidene aspecten die verband houden met de **overheid en de overheidsondernemingen**.

In de eerste plaats komt het gebruik van **kwantitatieve criteria** om de indeling in markt- en niet-marktactiviteiten te bepalen (maximalisering van de winsten van de verkopers en van het nut voor de kopers, bestaan van efficiënte markten) bovenop het voorheen gehanteerde kwantitatieve criterium (dat zelf ook wordt aangepast). Dit zal leiden tot een verhoging van het aantal institutionele eenheden die bij de overheidssector worden ingedeeld, met een weerslag op het financieringssaldo en de schuldpositie van de overheid.

Bovendien wordt de behandeling van de volgende thema's verduidelijkt : door de overheid gecontroleerde entiteiten voor specifieke doeleinden; superdividenden betaald door vennootschappen; publiek-private samenwerkingsvormen en herstructureringsbureaus; securitisatievehikels; gestandaardiseerde garanties; behandeling van ontvangen forfaitaire bedragen van pensioenstelsels. Verscheidene van die verduidelijkingen werden reeds in de praktijk toegepast, in overeenstemming met de ter zake geformuleerde aanbevelingen.

2.5 De verfijning van de berekeningsmethoden

Ook voor meer recente maatschappelijke ontwikkelingen (bv. inzake milieu), voert het ESR nieuwe rubrieken in of verfijnt het de voorheen gebruikte berekeningsmethoden. Dat is onder meer het geval voor de volgende aspecten :

- Door een verandering van de toerekeningswijze geven extreme gebeurtenissen (bijvoorbeeld grote natuurrampen, enz.) voortaan aanleiding tot een minder volatiele ontwikkeling van de meting van de claims op de **schadeverzekeringen**. Dit zal een impact hebben op het bbp en het bni, maar het is niet mogelijk het teken van die invloed a priori te bepalen;
- De **verwijderingskosten** (kosten aan het einde van het economische leven van bepaalde activa – bijvoorbeeld kerncentrales – om de milieuschade of de daaraan verbonden veiligheidsproblemen te neutraliseren) worden in het ESR 2010 bij de buitengebruikstelling geregistreerd, en niet via een afschrijvingsproces dat ingaat bij de ingebruikneming. Indien het effect over de hele levenscyclus van het activum neutraal is, kan deze wijziging het profiel van de productie, de uitgaven, de inkomsten en het bbp licht beïnvloeden;
- De invoering van een extra categorie van geproduceerde activa '**grondverbeteringen**' doet de bruto-investeringen in grondverbeteringen stroken met een verandering in de overeenstemmende voorraad van het actief. In sommige gevallen zou die verandering het bbp en het bni opwaarts kunnen beïnvloeden.